

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

Datum
2014-10-17

Diarienum
2014-2616

1 (14)
Utgåva

Farliga ämnen
Agneta Jansson
010 2405227
agneta.jansson@msb.se

Allmänhetens användning av fyrverkerier i Sverige

Redovisning av uppdrag 34 i MSB:s
regleringsbrev 2014

Sammanfattning

MSB ska redogöra för allmänhetens användning av fyrverkerier i Sverige och redovisa hur dagens lagstiftning tillämpas av kommunerna för att stävja de problem som är förknippade med allmänhetens användning av fyrverkerier. Vidare ska goda exempel på detta belysas.

Om fyrverkerier hanteras felaktigt kan det orsaka stora konsekvenser med svåra och stora person- och saksador. Det finns därför skäl att i den utsträckning det är möjligt vidta åtgärder så att allmänhetens användning av fyrverkerier är så säker som möjligt.

MSB har med anledning av uppdraget ställt frågor till Rikspolisstyrelsen (RPS) och Sveriges Kommuner och Landsting. De har i sin tur vidarebefordrat frågorna till polismyndigheterna respektive kommunerna. MSB har även haft kontakt med Länsstyrelsen i Stockholm.

För att minska eller förändra allmänhetens användning av fyrverkerier på nyårsafton har flera kommuner uppgett att de valt att förbjuda användning av fyrverkerier inom planlagt område. Några kommuner har samtidigt valt att arrangera professionella fyrverkerier. Kommunernas känsla är att dessa åtgärder bidragit till att användningen av fyrverkerier minskat.

Polismyndigheterna har uppgett att ett sätt att förhindra att allmänheten använder fyrverkerier vid stora idrottsliga evenemang kan vara att visitera alla personer som går in på arenan.

MSB:s bedömning, med utgångspunkt i de svar som lämnats, är att det inte finns påtagliga problem när det gäller allmänhetens användning av fyrverkerier. Kommunerna upplever att de åtgärder som de i vissa fall vidtagit har gett resultat. De synpunkter som lämnats av kommunerna avseende innehållet i och tillämpningen av lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor (LBE) ger inte stöd för att det finns ett behov av ändrade bestämmelser. Det kan dock finnas anledning för kommunerna att utveckla sina tillsynsrutiner.

Av 23 § LBE framgår att MSB ska samordna tillsynsmyndigheternas verksamhet och hjälpa dem i deras arbete. Ett sätt för MSB att leva upp till det ansvaret kan vara att uttolka och ge kommunerna råd om hur bestämmelserna kan tillämpas. Ytterst är det dock domstolen som får avgöra om kommunerna haft fog för sina beslut om åtgärder

Innehållsförteckning

1. Uppdraget	4
2. Information och samråd	5
2.1 Vad är tidigare gjort på MSB	5
2.1.1 Test av raketer	5
2.1.2 Statistik olyckor	6
2.1.3 Försäljning av fyrverkerier	8
2.2 Rikspolisstyrelsens arbete med att minska användning av fyrverkerier	9
2.2.1 Frågor	9
2.2.2 Svar	9
2.3 Kommunens arbete för att minska användningen av fyrverkerier	10
2.3.1 Frågor	10
2.3.2 Svar och tolkningar av svaren	10
2.4 Goda exempel	12
2.5 Länsstyrelsens i Stockholm arbete med att minska användningen av fyrverkerier	12
3. Åtgärder	13
3.1 Vad ska åstadkommas	13
3.2 Hur kan det åstadkommas	13
4. Konsekvensutredning	14
4.1 Kommunen	14
4.2 Rikspolisstyrelsen	14
4.3 Fyrverkeribranschen	14

1. Uppdraget

Regeringen har i 2014 års regleringsbrev för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap gett MSB följande uppdrag:

- *Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ska redogöra för allmänhetens användning av fyrverkerier i Sverige samt redovisa hur dagens lagstiftning tillämpas av kommuner för att stävja de problem som är förknippade med allmänhetens användning av fyrverkerier samt belysa goda exempel på detta. Vidare ska myndigheten föreslå åtgärder som syftar till att minska problemen med allmänhetens användning av fyrverkerier. Föreslagna åtgärder ska följas av en konsekvensbeskrivning och bör vara utformade så att de inte ökar kostnaderna för staten eller kommunerna. Myndigheten ska inom ramen för uppdraget inhämta information från Rikspolisstyrelsen och från Länsstyrelsen i Stockholm samt samråda med Sveriges Kommuner och Landsting. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Försvarsdepartementet) senast den 31 oktober 2014.*

MSB har uppfattat att uppdraget avser allmänhetens användning av fyrverkerier till exempel vid nyår och påsk och de problem som kan uppstå vid användning av fyrverkerier. En raket kan i värsta fall orsaka en person- eller sakskada.

MSB har inte granskat den illegala användningen av fyrverkerier. Skälet till det är att det finns ett regeringsuppdrag (Fö2013/2056/SSK) där MSB tillsammans med Rikspolisstyrelsen (RPS) och andra myndigheter har i uppdrag att upprätta en nationell arbetsgrupp för sprängämnessäkerhet. Inom ramen för det uppdraget kommer eventuella problem med felaktig/illegal användning av fyrverkerier att belysas.

2. Information och samråd

2.1 Vad är tidigare gjort på MSB

MSB har vid två tillfällen genomfört tester av fyrverkeri-raketer. Resultatet av en av utredningarna redovisas här.

2.1.1 Test av raketer

MSB initierade en av utredningarna efter en olycka som inträffade nyåret 2011–2012 där en 13-årig pojke träffades av en raket och fick livshotande skador. Pojken överlevde olyckan, men hans vänstra ben fick amputeras. I polisutredningen kunde man inte fastställa vilken typ av raket som hade använts.

Innan testet genomförts var den allmänna uppfattningen bland nationella och internationella experter att raketer som kunde köpas av enskilda personer inte var så farliga och därmed inte skulle kunna orsaka så allvarliga skador. Med anledning av olyckan beslöt MSB att genomföra en studie om skadepotential hos de raketer som fanns tillgängliga för allmänheten på den svenska marknaden. Studien genomfördes under hösten 2012 och våren 2013. Utvalda raketer testades mot mål av aluminium, tvålblock och gris-lår. Testerna visade att raketer med mer än 90 gram pyrotekniska satser var betydligt farligare än vad som tidigare varit känt. Studien visade att sådana raketer kunde tränga in i mänsklig vävnad och i kombination med en efterföljande explosion åstadkomma dödliga skador.

När det stod klart vilken fara som är förknippad med stora raketer tog MSB beslut om att ändra sina föreskrifter. Ändringen innebär att raketer med en pyroteknisk sats på mer än 75 gram inte får säljas till allmänheten. De nya reglerna trädde i kraft den 15 april 2014 men redan i februari 2013 gick MSB ut med information till hela fyrverkeribranschen om det kommande förbudet för att förhindra att stora raketer importerades innan de nya reglerna hann träda i kraft.

Efter den första testen genomförde MSB under hösten 2013 nya tester av raketer med en pyroteknisk sats mindre än 75 g, se figur 1. I den undersökningen kom MSB fram till att raketer med mindre än 75 g pyroteknisk sats inte orsakar allvarliga skador på vävnader och inte kan orsaka benbrott. Däremot kan en sådan raket orsaka allvarliga skador i de fall de träffar ansiktet på en person.

Figur 1. Uppställning av prov med fyrverkerier med mindre än 75 g pyroteknisk sats.

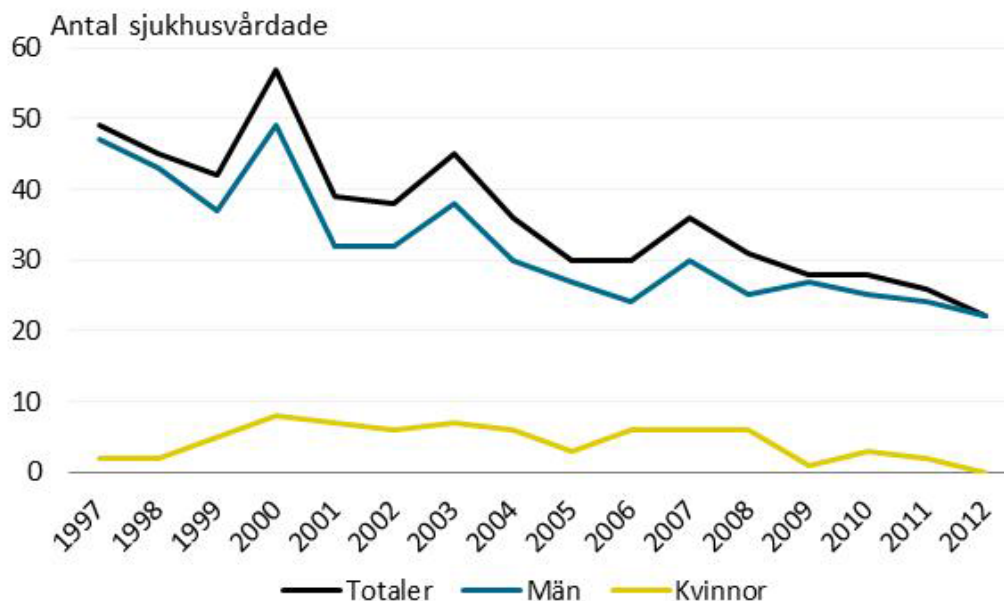
2.1.2 Statistik olyckor

Varje år inträffar både personskador och skador på egendom som en följd av användning av fyrverkerier. MSB gör statistik över inträffade skador. MSB tar hjälp av Socialstyrelsen och kommunernas räddningstjänster för att ta fram statistiken.

2.1.2.1 Personskador

Socialstyrelsens statistik visar att 100 personer varje år skadas så allvarligt av fyrverkerier att de behöver uppsöka en akutmottagning. Drygt tjugo av dessa har så allvarliga skador att de behöver läggas in på sjukhus för fortsatt vård. De vanligaste skadorna från fyrverkerier är bränn- och sårskador. Skador på händer och fingrar är vanliga liksom skador på huvudet och då framförallt i ögonen.

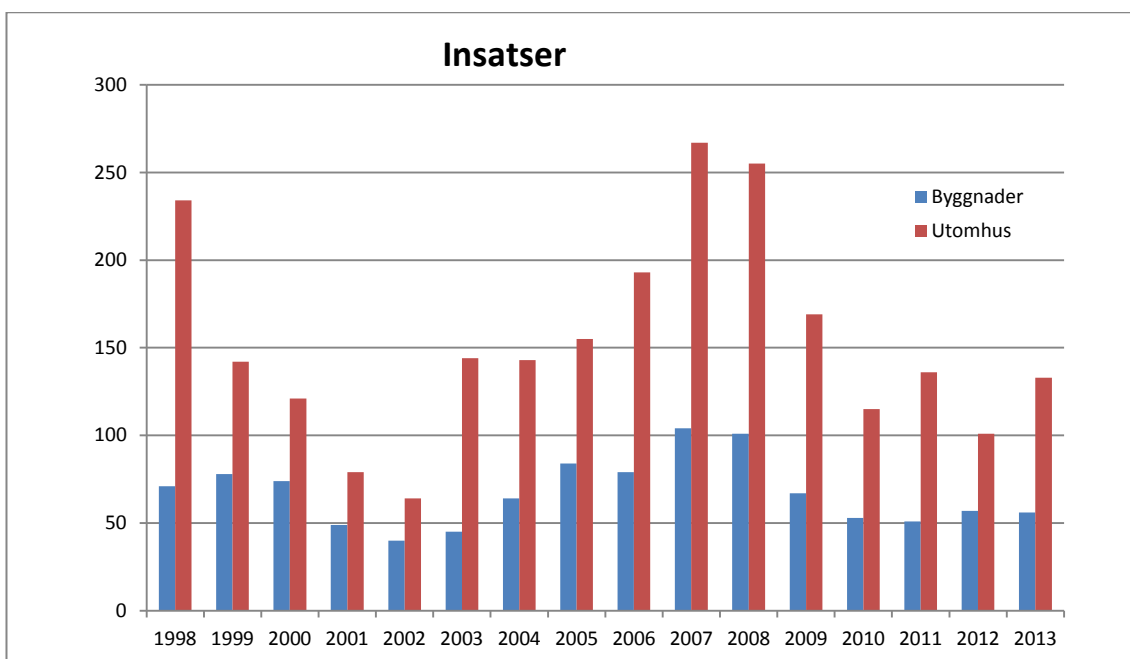
Vanliga orsaker till olyckorna är att fyrverkeriartikeln exploderar tidigare än man räknat med, att man leker eller experimenterar med fyrverkerier eller att man kastar eller fyrar av en artikel utan att ha kontroll över var den tar vägen. Man följer helt enkelt inte de instruktioner som följer med artiklarna. Statistiken visar dock att antalet vårdade på sjukhus till följd av olyckor med fyrverkerier har halverats under perioden 1997 – 2012, se figur 2.

Figur 2. Antal sjukvårdade 1997 – 2012 till följd av fyrverkerioluckykor efter kön. Källa: Patientregistret, Socialstyrelsen

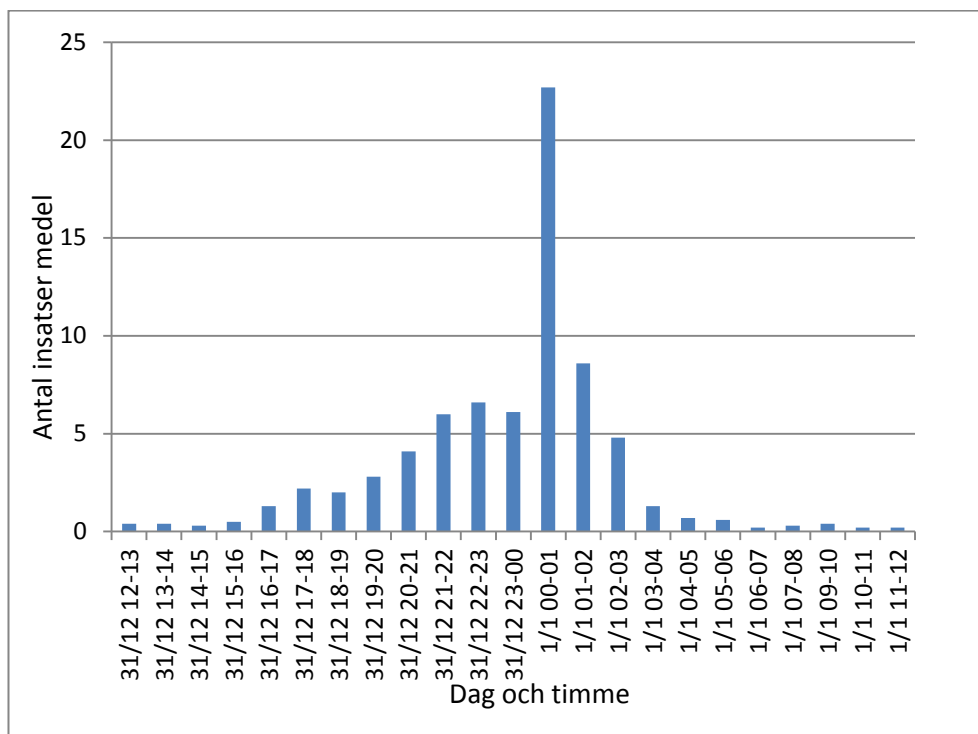
2.1.2.2 Bränder

Varje år sker det skador på egendom på grund av fyrverkerier. MSB samlar med hjälp av kommunerna in statistik över den kommunala räddningstjänstens insatser. Statistiken sammanställs i databasen IDA, se figur 3. Sammanställningen visar att mellan åren 1998 – 2013 har bränder i byggnader och utomhus oftast följs åt över åren.

Figur 3. Antal räddningsinsatser till bränder orsakade av fyrverkerier 1998 - 2013. Källa: Räddningstjänstens insatser, MSB.

Flest bränder sker vid tolvslaget på nyårsafton, se figur 4. Kopplingen mellan insatser av bränder orsakade av fyrverkerier och tid är tydlig. Vid 12-slaget (00 – 01) sker flest insatser av bränder som orsakats av fyrverkerier. Ca 70 % av bränderna kan släckas i det föremål där branden startade vilket leder till begränsade egendomsskador.

Figur 4. Antal räddningsinsatser till bränder orsakade av fyrverkerier fördelat över timmar, medelvärde 2003 – 2012. Källa: Räddningstjänstens insatser, MSB.

2.1.3 Försäljning av fyrverkerier

MSB har i utredningen tagit in synpunkter från Sveriges Fyrverkeri Branschförbund (SFB) om försäljning av fyrverkerier. Enligt SFB har försäljningen minskat de senaste åren. Anledningen till detta är svårt att ange. SFB tror att det kan bero på att fyrverkerier tas in i landet via internethandel och illegal införsel/import. I och med att "olagliga" produkter/fyrverkerier kommer in i Sverige får branschen i sin helhet ett dåligt rykte.

SFB anser att internethandel från utlandet ska förbjudas och har tidigare påpekat för MSB att bättre kontroll behövs när det gäller införsel av fyrverkerier.

2.1.3.1 Internetförsäljning

Ett problem som uppmärksammas är internetförsäljning av fyrverkerier. I vissa fall sköts försäljningen av företag som är etablerade utanför EU. Det kan

innebära att ingen ålderskontroll sker av de som köper raketer. Företagen erbjuder sig i vissa fall att skicka produkterna som vanliga försändelser och inte som farligt gods.

Även inom EU uppkommer problem när raketer köps i en annan medlemsstat då länder inom EU har olika nationella regler för vad som är tillåtna produkter för allmänheten. Det gör att en person kan köpa en produkt i ett annat EU-land i tron att den är godkänd även i Sverige för användning av allmänheten när den i själva verket bara får användas av personer som har en godkänd utbildning.

2.2 Rikspolisstyrelsens arbete med att minska användning av fyrverkerier

2.2.1 Frågor

Med anledning av uppdraget tog MSB fram ett antal frågor till Rikspolisstyrelsen.

- 1. Finns statistik angående ansökningar enligt ordningslagen för användning av fyrverkerier?*
- 2. Finns statistik över antal tillstånd att använda explosiva varor enligt ordningslagen utöver fyrverkerier?*
- 3. Hur hanteras användning av nödbloss vid stora evenemang?*

Vissa polismyndigheter har svarat direkt till MSB men de flesta har skickat sina svar till RPS som sammanställt svaren och skickat vidare till MSB.

2.2.2 Svar

- 1. Finns statistik angående ansökningar enligt ordningslagen för användning av fyrverkerier?*

Av de polismyndigheter som svarat tycker de flesta att det är ungefär samma antal ansökningar under åren både när det gäller utomhusfyrverkerier och inomhusfyrverkerier. Några myndigheter har svarat att man upplever att ansökningarna minskat något.

- 2. Finns statistik över antal tillstånd att använda explosiva varor enligt ordningslagen utöver fyrverkerier?*

Här har svaren varierat mellan de olika myndigheterna om ansökningar för att utföra sprängningsarbete har minskat eller ökat.

- 3. Hur hanteras användning av nödbloss vid stora evenemang?*

Några polismyndigheter har svarat att man inte har problem med användning av pyrotekniska produkter vid stora evenemang och de som haft problem har vidtagit olika åtgärder i samband med insläpp på arenorna. Upptäcker man att nödbloss/bengaler på arenor använts så rapporteras detta och lagförs enligt ordningslagen.

2.3 Kommunens arbete för att minska användningen av fyrverkerier

Efter samråd med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) skickade MSB frågor till samtliga kommuner i Sverige. Svar har lämnats av 174 kommuner (60 %) och svaren har varierat en del från de olika kommunerna. Det är olika förvaltningar i de olika kommunerna som har svarat på enkäten vilket kan vara en av orsakerna till att svaren varierar mycket mellan kommunerna.

Vissa kommuner har även tagit upp problem som de ser i samband med försäljning av fyrverkerier. När kommunerna gör tillsynsbesök har de funnit att handlarna säljer direkt till minderåriga. Kommunerna menar att de inte har möjlighet att ingripa direkt och omedelbart stoppa försäljningen. Försäljning av fyrverkerier sker under en begränsad tid vilket innebär att försäljningen hunnit upphöra för säsongen innan polisen har möjlighet att vidta åtgärder. Vad kommunen kan göra är att inte bevilja tillstånd till försäljning inför nästkommande säsong.

2.3.1 Frågor

De frågor som skickades till kommunerna var:

- 1. Tar kommunen stöd i någon lagstiftning för att ge rekommendationer angående användning av fyrverkerier på allmän plats?*
- 2. Finns i er kommun någon kommunal ordningsstadga enligt ordningslagen om hur man får använda fyrverkerier t.ex. vid nyår?*
- 3. Gör er kommun någon insats för att allmänheten inte ska använda fyrverkerier?*
- 4. Har kommunen nått framgång med sina försök att stävja användningen av fyrverkerier?*

Frågorna var framtagna så att det skulle vara enkelt att svara och på så sätt få så många svar som möjligt. Svarsfrekvensen blev 60 %, vilket är bra då svarstiden var relativt kort.

2.3.2 Svar och tolkningar av svaren

- 1. Tar kommunen stöd i någon lagstiftning för att ge rekommendationer angående användning av fyrverkerier på allmän plats?*

32 % av kommunerna uppger att de tar stöd i flera olika bestämmelser. Den lag som de flesta (70%) tillämpar är ordningslagen (1993:1617), (OL). 39 % tillämpar lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor, (LBE) och 26 % lagen (2003:778) om skydd mot olyckor, (LSO). Andra lagar som nämnts är djurskyddslagen (1998:534), miljöbalken (1998:808) och brottsbalken (1962:700).

- 2. Finns i er kommun någon kommunal ordningsstadga enligt ordningslagen om hur man får använda fyrverkerier t.ex. vid nyår?*

71 % av de kommuner som svarat har beslutat om kommunal ordningsstadga enligt OL i vilken de begränsar allmänhetens användning av fyrverkerier på allmän plats. Vanligast är att användning tillåts utan krav på tillstånd under en kort tidsperiod på nyårsaftonen. Några få kommuner har valt att helt förbjuda användning inom delar av planlagt område. Av de kommuner som svarat att de inte har föreskrivit om fyrverkerier i ordningsstadgorna arbetar flera med att föra in det i ordningsstadgan under 2014 eller senast 2015.

Några kommuner har uppgett att de försökt få in begränsningar i den lokala ordningsstadgan men att länsstyrelsen har motsatt sig det.

3. Gör er kommun någon insats för att allmänheten inte ska använda fyrverkerier?

58 % av kommunerna har svarat att de inte har något program för att minska allmänhetens användning av fyrverkerier. De kommuner som anser att de har åtgärder för att minska användningen av fyrverkerier hos allmänheten har uppgett olika åtgärder så som information till allmänheten, annonser i pressen eller att de anordnar stora kommunala fyrverkerier till exempel vid nyår, valborg eller vid annat tillfälle. Det kan även vara företag i kommunen som bekostar fyrverkerier.

4. Har kommunen nått framgång med sina försök att stävja användningen av fyrverkerier?

Av de kommuner som svarat har 10 % uppgett att deras åtgärder gett resultat när det gäller att stävja användningen av fyrverkerier. Ett fåtal kommuner anser inte att de har några problem och de har följaktligen inte vidtagit några åtgärder. Några tror sig se en minskning av försäljningen av fyrverkerier vilket lett till minskad användning. Merparten av kommunerna kan dock inte bedöma om vidtagna åtgärder i form av förbud, information med mera haft faktiskt påverkan på användningen av fyrverkerier.

En kommun anser att det är för svårt att vidta åtgärder i de fall säljare inte följer åldersgränsen när de säljer fyrverkerier. Det innebär att många minderåriga barn på så sätt får tag på och kan använda fyrverkerier. Kommunen anser att bestämmelserna behöver utformas på ett sådant sätt att kommunen direkt kan vidta åtgärder när de upptäcker att en försäljare inte följer åldersgränsen.

Något som vissa kommuner har upplevt som positivt är att man helt förbjudit användning av fyrverkerier inom vissa delar av kommunen på nyårskvällen och natten. Det har lett till att användningen har minskat och därmed också de eventuella problem som följer med användningen.

2.4 Goda exempel

Av de svar som kommunerna lämnat kan följande tjäna som goda exempel.

För att minska eller förändra allmänhetens användning av fyrverkerier har flera kommuner valt att förbjuda användning av fyrverkerier inom planlagt område. Några kommuner har istället valt att arrangera professionella fyrverkerier. De kommuner som valt att förbjuda användning av fyrverkerier under nyår har ingen statistik över om förbudet lett till att användningen totalt sett har minskat. Intrycket är dock att användningen minskat. Något som stärker intrycket är att SFB uppgett att försäljningen av fyrverkerier till allmänheten har minskat.

En kommun redovisar att de har tagit fram egna informationsaffischer och gått ut på hemsidan med information vid nyår där de informerat om regler och risker. Räddningstjänsten i kommunen har också varit ute på skolor och informerat om riskerna med att använda fyrverkerier. Kommunens tillsyn av försäljningsställen enligt LBE har inneburit att några försäljningsställen försvunnit, och därmed även tillgången till fyrverkeriartiklar. Kommunen har även i samband med översyn av de lokala ordningsföreskrifterna tagit initiativ till att begränsa de tider som fyrverkerier får användas utan tillstånd. Efter att ha vidtagit dessa åtgärder bedömer kommunen att det störande användandet av fyrverkerier minskat i kommunen.

En annan kommun har svarat att man upplever att nyårsfirandet har blivit tryggare då man flyttat samlingsplatsen vid midnatt från ett slutet torg-/gaturum till en öppen plats vid en park. Liknande svar har kommit från en annan kommun som i samarbete med polisen har sett över användandet av fyrverkerier och i samband med det har flyttat samlingsplatsen vid midnatt från ett torg till en parkliknande miljö där kommunen arrangerat ett fyrverkeri.

2.5 Länsstyrelsens i Stockholm arbete med att minska användningen av fyrverkerier

Länsstyrelsen har svarat att de inte har någon information att lämna. Länsstyrelsen anser dock att det är bra att allmänhetens användning av fyrverkerier ses över.

3. Åtgärder

3.1 Vad ska åstadkommas

En säkrare användning av fyrverkerier bör kunna leda till att person- och sagskadorna upphör.

3.2 Hur kan det åstadkommas

De uppgifter som lämnats av polismyndigheter och kommuner har inte visat på att det skulle finnas påtagliga problem med allmänhetens användning av fyrverkerier. Vissa kommuner har fört fram att bestämmelserna i LBE inte ger stöd för kommunerna att snabbt vidta åtgärder när brister upptäcks vid tillsyn. MSB:s bedömning är att bestämmelserna i LBE ger utrymme för kommunerna att vidta nödvändiga åtgärder.

Ett förslag på vad kommunerna kan göra för att minska allmänhetens användning av fyrverkerier på ett felaktigt sätt är att utreda var i kommunen det finns problem med användning av fyrverkerier och därefter förbjuda användning av fyrverkerier på just de platserna. Det kan i och för sig medföra att allmänheten använder fyrverkerier på någon annan plats i kommunen. Om kommunen i sådant fall informerar om och anvisar allmänheten till platser som lämpar sig bättre för sådan användning, kan eventuella problem minska.

Kommunen kan informera om riskerna med användning av fyrverkerier i skolor, på webben och i dagstidningar. Här kan kommunerna samarbeta för att få fram bra informationsmaterial.

För att få bort användningen av fyrverkerier och nödbloss vid stora idrottsliga evenemang är visitering av alla besökare ett alternativ och det görs till viss del redan idag enligt polisen. Polisen försöker rapportera alla som använder pyroteknik på arenor men det kan vara svårt att se exakt vem som använder fyrverkerier om de kastas in på planen eller in i publiken.

4. Konsekvensutredning

Av innehållet i uppdraget framgår att MSB ska lämna förslag till åtgärder som minskar problemen med allmänhetens användning av fyrverkerier. Förslagen bör vara utformade på ett sådant sätt att de inte ökar kostnaderna för staten eller kommunerna. MSB har inte funnit anledning att lämna ytterligare förslag till åtgärder utöver de åtgärder och initiativ som kommunerna själva vidtagit.

4.1 Kommunen

Om kommunerna ökar sin information till allmänheten kan det innebära att administrativa och personella resurser måste avsättas dels för att få fram material, dels för att besöka skolor i syfte att medvetandegöra barn och ungdomar om de faror och risker som kan uppstå vid användning av fyrverkerier. Den kostnaden ska vägas mot att person- och sakskador minskar. Ett sätt att hålla nere kostnaderna är att ha kommunalt samarbete när det gäller att ta fram informationsmaterial, riskerna med en felaktig användning är lika i de flesta kommuner.

I de fall kommunerna väljer att själva arrangera ett fyrverkeri medför det i sig en kostnad för kommunerna. Den kostnaden ska vägas mot eventuella minskade kostnader för till exempel räddningstjänstsinsatser ifråga om bränder.

4.2 Rikspolisstyrelsen

För att få bort den illegala användningen av fyrverkerier vid stora idrottsevenemang krävs polisiära resurser för att kontrollera alla besökare. MSB bedömer att den åtgärden redan sker idag och att den i sig inte medför ökade kostnader. Det synes vara så att arrangörerna i så stor utsträckning som möjligt försöker att hjälpa polisen i samband med allmänhetens inpassering till arenorna. Även om arrangörerna tar problemet på allvar idag blir det ändå en polisiär fråga om ett ingripande behöver göras. När det gäller den illegala användningen så ser även fyrverkeribranschen detta som ett problem och vill få bort den här typen av användning av fyrverkerier.

4.3 Fyrverkeribranschen

Fyrverkeriprodukter får idag sättas på den svenska marknaden om de uppfyller de krav som ställs på produkten. För att få sälja produkterna krävs tillstånd. Det är svårt att föreslå åtgärder utöver de som fyrverkeribranschen själv arbetar med, till exempel information. I de fall kommunerna i större utsträckning förbjuder användning av sådana produkter kan det leda till minskade intäkter för branschen vilket kan uppfattas som negativt. Det kan vägas mot kommunerna i ökad utsträckning väljer att själva bekosta ett fyrverkeri vilket kan leda till ökad försäljning.